

Izješće predsjednice ocjenjivačkog suda za disciplinu *solfeggio*

Na 57. hrvatskom natjecanju učenika i studenata glazbe i plesa natjecanje u disciplini *solfeggio* održano je osmi puta. Stoga, kao prvo, želim zahvaliti organizatoru natjecanja, Hrvatskom društvu glazbenih i plesnih pedagoga, na ideji za uvođenje te discipline, a posebno profesorici Veri Kaić, koja je sukladno Nastavnim programima za osnovne i srednje glazbene škole – predmet *Solfeggio*, osmislila raspored po kategorijama, propozicije, zadatke, načine provođenja i bodovanja. Valja dodati da se time i samo ocjenjivanje u ovoj disciplini ostvaruje na vrlo konkretan i transparentan način, ali isto tako i da je disciplina *solfeggio* najzahtjevnija u odnosu prema svim ostalim disciplinama, upravo zbog načina provođenja.

Koliko je natjecanje u disciplini *solfeggio* dobrodošlo, govori već i sam odaziv kandidata na natjecanja tijekom svih ovih godina. Također, smatram da je ono i višestruko korisno: za razliku od ostalih disciplina natjecanja, obuhvaća učenike svih odjela (glavnih predmeta) te pruža mogućnost natjecanja i onim učenicima koji nisu dovoljno izvrsni na instrumentu, ali na nastavi predmeta *Solfeggio* postižu izvrsne rezultate; izvrsnim učenicima daje dodatni poticaj da individualno napreduju i još više razvijaju svoje sposobnosti; nastavnicima teorijskih glazbenih predmeta jedan je od elemenata za mogućnost napredovanja u struci; i, što je najvažnije, općenito unaprjeđuje glazbenu teorijsko-pedagošku struku. Osim navedenoga, smatram da je natjecanje i jedan od vidova stručnoga usavršavanja nastavnika *solfeggia* te mjesto za razmjenu iskustava.

Ozračje tijekom natjecanja uvijek je prijateljsko i pozitivno, što se osjeća u međusobnim odnosima nastavnika-mentora, a posebno u međusobnom druženju učenika. Da je tome tako spoznala sam na ovogodišnjem Državnom natjecanju, kada sam sa grupom kandidata IV. kategorije radila na pismenom dijelu natjecanja. Njih šestero (iz Rijeke, Zagreba, Požege, Križevaca i Šibenika), djelovalo je u zajedništvu kao jedan skladan razred maturanata, jer većina ih je već sudjelovala na prošlim natjecanjima, neki čak redovito u svim kategorijama.

Uvidom u zadatke sa proteklih natjecanja razvidno je da težina zahtjeva postepeno raste te je do sada dosegla vrlo visoku razinu. Usprkos tome, plasman kandidata sa regionalne na državnu razinu, na već nekoliko natjecanja zaredom povećao se, sa nekadašnjih 28% na visokih 60%. To je, prije svega, pokazatelj kvalitetnoga rada nastavnika te njihovog pažljivo odmjerenog kriterija prilikom selekcije učenika koje prijavljuju na natjecanje.

Na ovogodišnjem, 57. hrvatskom natjecanju učenika i studenata glazbe i plesa, na regionalnoj razini sudjelovalo je ukupno pedeset pet (55) učenika, od I. do IV. kategorije. Na državno natjecanje plasiralo se njih trideset troje (33) te svojim nastupima na oba dijela natjecanja pokazalo visoku razinu snalaženja na svim područjima *solfeggia*.

Okrugli stolovi održani su na oba dijela natjecanja. Odaziv nastavnika nije bio velik, a uglavnom su postavljana pitanja o načinu bodovanja te izneseni neki prijedlozi vezani uz tehničku provedbu natjecanja. Nastavnicima je bio omogućen uvid u pismeni dio natjecanja njihovih učenika, a na zahtjev su održane i osobne konzultacije.

Čestitam svim natjecateljima na ostvarenim rezultatima i hrabrosti te kolegicama i kolegama nastavnicima na stručnom, uspješnom i požrtvovnom radu, kojim su svoje učenike pripremili za takve kvalitetne nastupe!

Zahvaljujem članicama ocjenjivačkoga suda na suradnji te u svoje i njihovo ime organizatorima Regionalnoga natjecanja, organizacijskom odboru Glazbene škole Blagoja Berse Zadar, koji su nam omogućili nesmetan rad i odlične uvjete za cjelokupno događanje, također i organizacijskom odboru HDGPP-a na jednako dobrim uvjetima za održavanje Državnoga natjecanja u prostorijama Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu! Zahvaljujem moderatorima uz glasovir, Nadi Smoljan i Vatroslavu Duševiću u Zadru i Zdenki Merčep u Zagrebu, za prijateljsku i toplu komunikaciju sa natjecateljima prilikom njihovih nastupa na usmenom dijelu natjecanja!

Posebno zahvaljujem gospodinu Božidaru Kopicu na suradnji oko pripreme zadataka i materijala te odgovornoj i savjesnoj koordinaciji pri samom izvođenju natjecanja!

Alida Jakopanec

Maroje Brčić

Natjecanja, *post festum*

Stjecanjem prilika upao sam u nepriliku biti članom ocjenjivačkog povjerenstva na ovogodišnjem hrvatskom regionalnom i državnom natjecanju učenika i studenata gitare. Uz mene tu časnu i odgovornu dužnost vršili su i izvršili ugledni kolege Xhevdet Sahatxhija, Tomislav Vasilj, Tomislav Vukšić i Krešimir Bedek (TMTKX – zvuči kao kratica za vrstu eksploziva ili egzotično rijetki, ali visokopostotno smrtonosni virus).

Iako na prvi pogled ne izgleda tako, ta mala skupina često je bila heterogena, čak i više nego biste mogli i pomisliti. Neobično, jer premda svi imamo uši, određenu razinu intelekta, više-manje jasne kriterije te slično školovanje, opet ne čujemo niti vidimo isto. Jednom je članu kandidat zanimljiv, a drugom sve samo ne to, trećemu je vrlo nadaren i muzikalan, a četvrti jedva čeka da završi nastup i makne se s pozornice nadajući se da će sa sljedećim biti više sreće. Peti ortak mudro šuti i prikuplja kontradiktorne informacije s obje strane te ih diplomatski pomirljivo nastoji nekako povezati u cjelinu: "Srčan(a) je, potencijal je tu, ali ima puno prostora za napredak...". Ipak, moram priznati da je češće bilo obratno, to jest da smo se u ocjenama slagali gotovo u bod i da nije bilo previše dvojbi kojem kandidatu pripada koja nagrada. To nije naša zasluga ili ne daj Bože odraz naše velike pameti, već ponajprije zasluga sudionika koji su svojom preciznom i nadahnutom odnosno nepreciznom i nenadahnutom svirkom olakšali posao žiriju i odagnali svaku neizvjesnost i sumnju u konačan ishod. No, prije detaljnije analize malo statistike.

U prosjeku...

Listajući bilješke unatrag nekoliko godina, primijetio sam pad interesa za natjecanja u organizaciji Ministarstva znanosti i obrazovanja RH, Agencije za odgoj i obrazovanje i Hrvatskog društva glazbenih i plesnih pedagoga (od ovolikog broja organizatora pomislili biste da se sprema ponovno pokretanje akcije *Apollo*). Godine 2015. imali smo 147 kandidata, dvije godine poslije njih 133, a ove godine 114 kandidata. Razlozi su pretpostavljam razni: zasićenost *tržišta* brojnim festivalima i natjecanjima kako u Hrvatskoj tako i u bližem ili daljem okruženju, uvrijeđene *fragle* od profesora čiji učenici na prijašnjim natjecanjima nisu polučili rezultat adekvatan njihovu mišljenju i očekivanju, manjak entuzijazma, višak nerada i slično. U regiji Sjever nastupilo je 67, a u regiji Jug 47 mladih gitarista, a zanimljivo je da razlika u zastupljenosti regija na državnom natjecanju i nije toliko velika (21-17 u korist Sjevera).

Girl power

Primjetan je porast broja djevojaka, a u nekim kategorijama toliko su premoćne da će se cijelim slučajem morati pozabaviti Pravobraniteljstvo za ravnopravnost spolova. Govoreći o državnom natjecanju, stanje u prve četiri kategorije je sljedeće:

Ž – M

1. kategorija 6 – 8
2. kategorija 2 – 3
3. kategorija 5 – 0
4. kategorija 6 – 2

Alarmantno! Siguran sam da u udrugama poput *B.a.B.e.* ili *Ženska pomoć sada* likuju i otvaraju šampanjac, a poljuljani ugled muškog dijela populacije donekle spašavaju preostale kategorije. Ipak, s ovog mjesta treba osuditi pojavu u 6. kategoriji i stvari nazvati pravim imenom – muški šovinizam, jer kategorija u kojoj od tri kandidata nije bilo mjesta za barem jednu damu nije dobrodošla!

Moram nadodati da posljednjih nekoliko godina na natjecanjima i seminarima u domovini i inozemstvu susrećem sve više djevojaka koje su iznimno zainteresirane za gitaru, nadarene, vrijedne, vrlo znatiželjne i *grizu* barem jednako, ako ne i više od mladića. Momci, oprez!

A sad konkretnije o nekim detaljima koje sam uočio i mislim da ih je važno spomenuti.

Tehnički aspekt

Poznata je uzrečica da je tehnika samo sredstvo. Da, slažem se, ali i nadodajem – vrlo važno sredstvo. Uzalud vam mašta, znanje, kreativnost, muzikalnost ili talent ako to ne možete izraziti, odnosno prenijeti publici. Mislim da je posebno važno stvari postaviti na svoje mjesto od samih početaka da bi djeca mogla što prije usvojiti određene mehanizme i ponavljanjem ih dovesti do automatizma. U svom radu često se susrećem s tom problematikom i nerijetko moram ispravljati osnove tehnike koje nisu dovoljno dobro savladane u prvih deset godina školovanja.

Učitelji, morate vidjeti ako je učeniku desno rame podignuto, ako mu je zglobov desne ruke toliko nisko da dodiruje gornju ploču, ako mu se sudaraju palac i kažiprst desne ruke, ako trza bez pripreme, iz zraka, ako palac lijeve ruke stoji previsoko ili paralelno s vratom, ako ne pritišće vrhom jagodice do praga, ako se ne koristi ramenom i laktom lijeve ruke, ako stalno drži nogu/noge na vršcima prstiju, ako...

Bez dobrih temelja nema ni dobre nadgradnje, a učenik koji ne riješi temelje tehnike ima vrlo slabe izgleda ozbiljnije se baviti sviranjem. Molim vas budite vrijedni, sustavni, pedantni i vrlo strpljivi te svojim učenicima pažljivo izgrađujte tehniku. U suprotnom, svom učeniku i njegovim brižnim roditeljima objasnite da nema koristi od bavljenja gitarom jer ste vi LIJENI!

Od češćih tehničkih problema istaknuo bih promjene pozicija (često nepovezane i nesigurne), *barré* (nedovoljno čist unatoč velikom utrošku energije), ljevoručni uzlazni (prejak trzaj i jedva čujan udarac) i silazni *legato* (fiksni prst nedovoljno čvrst, pa ga pokretni prst povlači za sobom i pri tome izobličuje ton), uzdužno i poprečno širenje (bez korištenja ramena i lakta), *arpeggio* (zbog nepostojanja sustava neritmičan i trom), palac desne ruke (tih, nedovoljno aktivan), ljestvični nizovi (neusklađenost pokreta desne i lijeve ruke), note s točkom (ne sasvim artikulirane i ritmične) i slično. Dobra vijest za sve zainteresirane: postoje vježbe koje se bave svakim od navedenih problema. Zovemo ih tehničkim vježbama, a svakodnevnom uporabom vaše tegobe i tegobe vaših učenika nestaju. Za obavijesti o indikacijama, mjerama opreza i nuspojavama konzultirajte Abela Carlevara ili Scotta Tennanta.

Ton

Na natjecanjima nemam unaprijed zacrtan obrazac po kojemu se ravnam od prvog do zadnjeg kandidata. Jednostavno slušam ono što mi svirač nudi. Ponekad je to tehnička vještina, ponekad atmosfera, ali najčešće ipak ton. Ton je važan, možda i najvažniji segment interpretacije glazbenog djela, a bez lijepog i čistog tona nema potpune, zaokružene cjeline. Nemam ništa protiv niti svijetlog, niti tamnog tona, samo da je kultiviran i bez prizvuka. Kvaliteta tona, između ostalog, ovisi i o pripremi prsta na žicu, količini utiskivanja, brzini napuštanja žice te punini pokreta. Sve nabrojeno spada u domenu tehnike i nadovezuje se na prethodno poglavlje. Dakle, s dobrim tonom se ne rađamo, dobar ton se postiže promišljanjem i vrijednim uvježbavanjem. U nižim kategorijama kad se tek počinje svirati noktima ne skidam bodove za nedovoljno kvalitetan ton, ali u višima da. Učitelji, upoznajte svoje učenike i pomozite im pronaći optimalan ton. Ako imaju tanje nokte i naginju tamnom tonu, neka sviraju gitare od cedra s najlonskim žicama, dok bih gitare napravljene od smreke preporučio onima s tamnim tonom. Pazite na ton, pogotovo na prvoj žici i pogotovo u situacijama kada dinamika ide iznad oznake *mezzoforte*. Često se čuje kombinacija od koje mi se nakostriješi i ovo malo kose na glavi: smreka + karbonske žice visoke napetosti + oštri i neobrađeni nokti + *metallico* + *forte*. Bogu dušu, Bog je neće!

Kontrasti

Kad bih morao izdvojiti što napraviti da izvedba bude svježija i zanimljivija, rekao bih neka obiluje kontrastima. Treba paziti na odnose unutar pojedine skladbe te odnose između skladbi u kontekstu cjelovitog nastupa. Već u najranijoj dobi učenici upoznaju elemente interpretacije kojima oplemenjuju izvedbu. Uglavnom se počinje s dinamikom (*forte*, *piano*, *crescendo*, *diminuendo*), nastavlja s agogikom (*ritardando*, *accelerando*, korona) i bojama (*naturale*, *sul tasto*, *sul ponticello*) te završava artikulacijom (*legato*, *staccato*, *portato*). To je izvrsna osnova za raznolikost unutar skladbi. Ako neka skladba ima tonalitetni plan na primjer dur-mol-dur (ili obratno), nemojte propustiti priliku dinamikom i/ili bojom istaknuti novi tonalitet te promijeniti atmosferu. Ako u sonatnom stavku uz prvu temu stoji oznaka *felice*, *maestoso* ili *deciso*, a uz drugu *tranquillo*, *dolce*, *cantabile* ili *espressivo*, onda je grijeh svirati ih na isti način, istim tonom, istom artikulacijom i istim senzibilitetom. Ako baš morate učenicima zadavati razne *ragtime*, *blues* ili *jazzy* komade, neka ostatak programa bude ozbiljnijeg karaktera. Jedno takvo djelo još mogu podnijeti, ali više od toga ne. Iako je obvezno svirati djelo iz razdoblja klasike, imam dojam da se to prečesto svodi samo na što kraću etidu s ciljem zadovoljavanja forme. Od klasike se bježi kao vrag od tamjana, a ostatak programa prepušta se skladateljima amaterima. To donekle i ne čudi, jer puno je lakše djeci podilaziti i zadati im takve skladbe bez umjetničke težine nego ih učiti trajnim vrijednostima.

Jasnoća forme, ravnoteža glasova, odnosi linija, teza-arza, *appoggiatura*-rješenje, napetost-smirenje, fraziranje, proporcije, harmonijska hijerarhija, šarm, elegancija... Svaka od navedenih kategorija tema je za sebe i treba je znati prepoznati te integrirati u izvedbu. Slažem se, nije lako, potrebno je puno truda, umješnosti i strpljenja, ali što je alternativa?

Kontrasti se moraju ogledati i u tonalitetnoj te karakternoj raznolikosti programa. Jedna od uloga učitelja jest upoznati dobre i loše strane svog učenika i na osnovu toga dobre istaknuti, a one druge prikriti. To ipak ne znači da ćemo učeniku koji ima problema s tehnikom zadavati samo spore stavke, a onom koji je najsretniji kad se na obzoru sve crni od šesnaestinki i tridesetdruginki isključivo virtuozne komade. S nedostacima se moramo uhvatiti u koštac, ali ne javno, već u sigurnosti učionice, u četiri oka. Razvijajmo sposobnosti svojih učenika, težimo širini znanja, upoznajmo ih s različitim stilovima i njihovim karakteristikama, nemojmo ih ukalupljivati u tako mladoj dobi. Naučimo ih da se, na primjer, *Allemande* i *Courante* ne sviraju u istom tempu, naučimo ih koja je teška doba u *Menuetu*, a koja u *Sarabandi*, objasnimo im da između oznake *Allegro* i *Andante* nije mala, simbolična razlika, neka razlikuju *leggiero* i *pesante*, *tenuto* i akcent, neka preko *sforzata* ne prijeđu a da se niti ne osvrnu, neka poštuju pauze, neka se zaustave na koroni i osluhnu cjelinu, neka im oznake poput *piu mosso*, *meno mosso* ili *lo stesso tempo* nešto znače u životu, neka im *vibrato* bude rado viđen gost, neka pažljivo grade *crescendo*, ali neka paze da se već na sljedećoj dobi ne strmoglave natrag u *piano*, potičimo ih da se pažljivije slušaju, da primjećuju sonoritetne karakteristike svake pojedine žice, da kompenziraju nesavršenost instrumenta te na taj način dobiju ujednačeniju melodijsku liniju, upoznajmo ih s frazama, neka razlikuju veliku rečenicu od male periode, neka prepoznaju motive, u konačnici, neka gitaru shvate kao svoj medij i dajmo im parametre da bi se što bolje izražavali.

Ugađanje

Nije potrebno posebno isticati važnost dobre ugodbe instrumenta. Također, neću reći ništa novog ako primijetim da se na prste jedne ruke radnika u pilani mogu nabrojiti učenici i studenti koji se ne koriste spravama, već se ugađaju uhom. Još mogu shvatiti djecu u nižim kategorijama, ali ako srednjoškolac ili, još gore, student treba tu famoznu napravu da bi šestu žicu *e* spustio na *d* ili treću *s* g na *fis*, onda neka se mani ćorava posla i počne baviti nečim drugim. Ako ne možeš ugoditi nijednu žicu, ako toliko nemaš povjerenja u svoj sluh, ako a da i ne trepneš možeš svirati 15-20 minuta, a da i ne primijetiš da ti je neka žica niska ili visoka, onda glazba nije pravi izbor za tebe. Kao što slijep čovjek ne može biti kontrolor leta, a nijem voditelj na radiju, tako osoba bez sluha ne može biti glazbenik. Točka.

Pogled u budućnost

Glede nadolazećih generacija mislim da smo, sportskim žargonom rečeno, dobro pokriveni na svim pozicijama. Naime, u svakoj starosnoj kategoriji imamo po dvoje izvanserijskih svirača i nekoliko jako dobrih. Kad kažem izvanserijskih, pritom mislim na djecu, odnosno mlade ljude koji već sad posjeduju velike tehničke sposobnosti, prekrasan ton, dobre instrumente, muzikalni su, spontani, a na pozornici su kao riba u vodi. Zaista ne treba strahovati za budućnost gitare u Hrvatskoj, samo te dobre, vrijedne, zainteresirane i talentirane mlade ljude treba savjesno i pametno voditi i njegovati. Čitao sam jednu studiju u kojoj stoji da zanemarivanje uzrokuje veće probleme na mentalno zdravlje djeteta od fizičkog zlostavljanja. Naravno, ne predlažem da na početku sata učenika prvo dobro namlatite, pa tek nakon toga prionete poslu.

Budimo vrijedni, pripremajmo se za nastavu, ne odustajmo olako, prema učenicima budimo iskreni, kad treba povisiti glas – povisimo ga, kad treba biti nježan – budimo, imajmo razumijevanja, ali ne odustajmo od svojih načela. Na poslu budimo odgovorni, prema struci poštteni, čuvajmo se da ne upadnemo u rutinu, budimo znatiželjni i otvoreni novim spoznajama, mijenjajmo se, učimo, istražujmo, oslušujmo svijet oko sebe, ne budimo ravnodušni i nezainteresirani, dajmo sve od sebe i vratit će nam se višestruko.

Svima u budućnosti želim puno uspjeha, snage, volje, dobre djece te ponešto sreće, a razloge za eventualni neuspjeh na natjecanjima ne tražite u globalnom zagrijavanju, ozonskim rupama, rasporedu zvijezda, konstelaciji planeta, punom mjesecu, količini vlage u zraku, lošoj frizuri, dugom putovanju, nervoznom vozaču, neprospavanoj noći, slabom doručku, mrzovoljnom recepcioneru, strogom ravnatelju, birokraciji, HDGPP-u, puknutom noktu, niskoj klupici, visokoj temperaturi, zaboravljenom predznaku, notnom izdanju ili, ne daj Bože, u sebi. Za sve loše uvijek i isključivo kriv je – žiri.